

Juhlajulkaisu
Juhani Wirilander
1935 – 30/11 – 2005

Toimituskunta

Jarno Tepora

Mikko Tulokas

Pekka Vihervuori

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. (09) 6120 300

f. (09) 604 668

sly@lakimies.org

www.lakimies.org

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

Kannen kartat: Maanmittauslaitos

Kannen ja taiton suunnittelu: Heikki Kalliomaa

Juhani Wirilanderin valokuva s. 7 Foto-Jatta

ISSN 0356-7222

IBSN 915-855-248-7

Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005

Erkki-Juhani Taipale

Asianajolupa Korkeimpaan oikeuteen

Asiamiehen ja avustajan käyttö on meillä ollut vanhastaan sallittua mutta ei pakollista. Asianosainen on oman valintansa mukaan voinut hoitaa itse oikeusjuttunsa tai käyttää apunaan vapaasti valitsemaansa asiamiestä tai avustajaa, jonka kelpoisuudelle tehtävänsä ei ennen vuonna 2002 toteutettua lainmuutosta ollut asetettu muita kuin yleisluontoisia vaatimuksia hyvämaineisuudesta, kunniallisuudesta, rehellisyydestä ja ymmärtäväisyydestä. Oikeuskulttuurimme on tässä suhteessa Ruotsin tavoin poikennut muista pitkän asianajoperinteen omaavista eurooppalaisista oikeusvaltioista, joiden oikeuskulttuureissa ruotsalais-suomalainen ”jokamiehen asianajo-oikeus” on ollut tuntematonta.

Asianosaisen oikeus valita oma asiamiehensä tai avustajansa tämän laintuntemuksesta tai kykenevyydestä riippumatta on juurtunut syvälle suomalaisten mieliin ja siitä pidetään lujasti kiinni. Kuitenkin jo vuoden 1734 lakia valmistellut lakikomissio esitti, että oikeudenkäyntiasiamiehen kelpoisuusvaatimukseksi olisi asetettava lainoppineisuus. Säädyt eivät kuitenkaan tätä ehdotusta hyväksyneet. Vuonna 1749 annetulla asetuksella säädettiin ehdoksi asianajajan toimen harjoittamiselle hovioikeuksissa ja oikeusrevisionissa, että asianajajan tuli näyttää yliopiston todistus lainopillisista tiedoistaan. Vaatimus ulotettiin 1801 annetulla julistuksella koskemaan myös alioikeuksia. Säännöksellä ei liene kuitenkaan ollut käytännössä juurikaan merkitystä, kun lainoppineita avustajia ei kaikkialla ollut. Säännös kumottiinkin 1873. Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n säännöstä muutettiin 1900-luvulle tultaessa niin, että ylemmissä oikeusasteissa oikeudenkäyntivaltuutetulta edellytettiin lainopillista koulutusta. Tästä vaatimuksesta luovuttiin juuri itsenäistyneessä tasavallassa 31.12.1917 annetulla lailla, jossa edellytyksiksi asiamiehelle ja avustajalle asetettiin hyvämaineisuus, rehellisyys ja itsensä ja omaisuutensa hallitseminen.

Vuoden 1958 asianajajalakia säädettäessä ei asianajajapakkoa sen paremmin kuin asianajamonopolia pidetty toivottavana. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan asianajajakon ei katsottu olevan sopusoinnussa meillä vallitsevan yleisen oikeuskäsityksen kanssa. Noudatetun suullis-pöytäkirjallisen menettelyn katsottiin silloin mahdollistavan myös sen, että asianosaiset itse ilman asianajajan apuakin välttävällä tavalla saattoivat hoitaa ainakin vähäisemmät oikeudenkäyntinsä. Myöskään ylimpien oikeusasteiden osalta asianajajapakkoa ei pidetty meillä tarkoituksenmukaisena. Asianajamonopolia vastaan silloin puhuivat myös käytännölliset syyt. Asianajajien määrän ei katsottu olevan vielä riittävä turvaamaan lainopillisen

neuvonnan ja avustuksen tarvetta kaikkialla maassa. Asianajajamonopolin käyttöön ottamista pidettiin perusteltuna vasta sitten, kun asianajajia olisi harvaan asutussa maassamme riittävästi.

Silloin asianajajamonopolia ja -pakkoa vastaan esitetyt argumentit, asianajotointa harjoittavien lainoppineiden harvalukuisuus ja keskittyminen lähinnä suurimpiin valtakeskuksiin, ovat olleet ymmärrettävät. Myös lainsäädännön selkeys ja yhteiskuntakehityksen tila mahdollistivat vielä tuolloin oikeudellisista asioista selviytymisen ilman lainoppineiden avustusta. Asianajajalain säätämisen jälkeen olot maassamme ovat näiltä osin muuttuneet täysin. Lainoppineiden asianajajien lukumäärä on moninkertaistunut ja asianajajia on maamme syrjäisimmilläkin seuduilla. Voimakas kehitys yhteiskunnassa on johtanut siihen, että oikeusasioiden hoitamiseen tarvitaan oikeudellista erityisosaamista. Kansainvälistymisen sekä kovalla vauhdilla paisuneen ja monimutkaistuneen lainsäädännön seurauksena maallikot eivät enää kykene hoitamaan omia tai toisten oikeusasioita.

Oikeudenhoidon piirissä toimineet lakimiehet ovat pitäneet vallinnutta ”jokamiehen asianajo-oikeuteen” perustuvaa tilaa kansalaisten oikeusturvan kannalta vähemmän suotavana. Toisin tuomioistuimilla on ollut oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10a §:n nojalla mahdollisuus evätä epärehelliseksi, ymmärtämättömäksi tai toimeensa muutoin sopimattomaksi avustajalta tai asiamieheltä oikeuden esiintyä yksittäisessä jutussa taikka kieltää määrääjäksi tällaiselta asiamieheltä tai avustajalta toimimisen siinä tuomioistuimessa. Lainsäädännökseen perustuva valvonta ei ole ollut kovinkaan tehokasta. Käytännössä tuomioistuimet ovat olleet erittäin halluttomia soveltamaan säännöstä, vaikka tuomioistuimessa on saatettu havaita, kuinka kelvoton ja epäpätevä avustaja tai asiamies aiheuttaa päämiehelleen oikeudenmenetyksiä tai muuta vahinkoa. ”Jokamiehen asianajo-oikeutta” rajoitettiin oleellisesti vasta vuonna 2002 annetulla oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n muutoksella (259/2002), kun säädettiin, että ellei muussa laissa toisin säädetä, oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana saa toimia asianajaja tai muu oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut, rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Vaikka tämä on ollut merkittävä parannus, se ei vielä poista sitä epäkohtaa, että kansalaisten oikeudellisia asioita edelleenkin voivat hoitaa lakimiehet, jotka toimivat vailla ammatinharjoittamisen tehokasta valvontaa ja ilman, että heitä velvoitaisi asianajotoimintaa säätelevät ammattieettiset ohjeet.

Kun maamme kehittyneet asianajajaolot eivät enää ole olleet tosiasiallisena esteenä, asianajomonopolia ja -pakkoa on torjuttu muun muassa vetoamalla Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin. YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen 14(3) artiklan d kohdan mukaan jokaisella on tutkittaessa rikossyytettä häntä vastaan oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä silloin, kun tutkitaan häntä vastaan nostettua rikossyytettä. Vastaavasti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6(3) artiklan c kohdan mukaan jokaisella rikoksesta syytetyllä on samat oikeudet. Ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytännössä on lisäksi katsottu, että ihmisoikeussopimuksen 6(1) artiklan takaamaan oikeuteen oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin voi myös riita-asiassa kuu-

lua oikeus saada käyttää avustajaa. Perustuslain 21 §:n säännöksen tarkoituksena on turvata Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyttämä oikeus oikeudenkäyntiin kaikissa sopimusmääräysten tarkoittamissa tilanteissa. Sopimusvelvoitteet ja perustuslain säännös eivät suoraviivaisesti säätele avustajan ja asiamiehen kelpoisuutta, vaan edellyttävät oikeusavun järjestämistä, tarvittaessa maksutta. Rikosasioissa syytetylle edellytetään nimenomaisesti oikeutta itse valita oikeudenkäyntiavustajansa. On kuitenkin katsottu, että oikeus puolustautua itse tai valitun avustajan välityksellä ei anna aivan niin täydellistä valinnanvapautta kuin sopimusmääräyksen sanamuoto ehkä antaa ymmärtää. Valtionsisäisen lainsäädännön mahdollisesti edellyttämä pakollinen asianajajan käyttö ei sellaisenaan ole vastoin ihmisoikeussopimusta.

Kysymys asianajajapakosta ja -monopolista on ollut Suomessa tunteita nostattava herkkä asia. Asian esille ottaminen muodossa tai toisessa on aktivoanut asianajajapakkoa ja -monopolia vastustavat kiivaaseen mielipiteiden ilmaisuun. Tämän joukon ytimen muodostavat julkisen valvonnan ulkopuolella toimintaansa harjoittavat lakimiehet. Useat heistä eivät yksinkertaisesti halua liittyä julkisoikeudelliseen asianajajaliittoon ja alistua sen valvontaan, mutta joukossa on myös sellaisia, joita ei kelpuutettaisi liiton jäseneksi. Monen ei-lakimiehen kielteinen kanta puolestaan perustuu tietämättömyyteen asianajajaliiton toiminnasta ja sen julkisoikeudellisesta asemasta osana oikeusvaltion oikeudenhoitoa. On muun muassa väitetty, että asianajajapakko ja -monopoli merkitsevät paluuta vanhaan ammattikuntalaitokseen, jonka turvin asianajajat suljettuna yhteisönä rajoittaisivat vapaata ammatinharjoittamista. Suomen Asianajajaliiton hallitus tosin päättää jäseneksi ottamisesta ja jäsenen erottamisesta, mutta jäsenkysymyksistä päättäessään asianajajaliiton hallitus ei voi rajoittaa alalle tulemistä. Suomen Asianajajaliitto on julkisoikeudellinen yhdistys ja lain mukaan sen on hyväksyttävä jäseneksi jokainen, joka täyttää asianajajalle laissa asetetut vaatimukset. Erottaa voidaan puolestaan vain se, joka ei enää täytä näitä vaatimuksia. Jäsenyyttä koskevat kysymykset liiton hallitus ratkaisee tuomarinvastuulla ja hallituksen päätöksistä saa valittaa Helsingin hovioikeuteen.

Se, kuinka lujassa virheellinen tieto ja kuinka syvällä vanhat asenteet ovat valistuneellakin tasolla, kävi ilmi eduskunnassa vuonna 1997 käytetyissä puheenvuoroissa, kun käsiteltiin hallituksen esitystä oikeusapulaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Tuo keskustelu osoittaa, että poliittisella tasolla Suomessa asianajajapakko tai -monopoli on sangen korkean kynnyksen takana.

Vuoden 2003 lopulla mietintönsä antanut Tuomioistuinelaitoksen kehittämiskomitea on laajassa mietinnössään (2003:3) käsitellyt oikeudenkäyntiavustajien ja -asiamiesten asemaa. Kannanottonaan komitea katsonut, että oikeudenkäyntiavustajien ja -asiamiesten kelpoisuusvaatimuksia tulisi tiukentaa ja toiminta säätää luvanvaraiseksi. Komitea ehdottaa, että myönnettävän luvan tulisi olla yleinen ja oikeuttaa toimimaan oikeudenkäyntiavustajana ja asiamiehenä kaikissa tuomioistuimissa. Komitean mielestä ei olisi tarvetta harkita erillisen luvan ja korkeamman ammatillisen pätevyyden edellyttämistä esiintymiseen hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa. Komitean ehdottama oikeudenkäyntiavustajien ja -asiamiesten toiminnan saattaminen luvanvaraiseksi ja yhtenäisen valvonnan alaiseksi merkitsisi asiallisesti asianajajamonopolia, joka tähän asti on kohdannut voimakasta vastustusta. Menisikö nyt mo-

nopoli läpi helpommin toisella nimellä? Komitean kaavailemaan luvanvaraisuuteen ja valvontaan liittyy monia laaja-alaisia kysymyksiä, joita ei ole tarkemmin selvitetty. Aivan keskeinen kysymys on se, kuinka ammattikunnan ja sen yksittäisten jäsenten riippumattomuus järjestetään. Kuinka ammatin valvonta järjestettäisiin niin, että se olisi samalla uskottavaa ja riippumatonta? Mitkä ovat maan julkisoikeudellisen asianajajayhdistyksen tehtävät ja asema uudessa järjestelmässä? Nämä kaikki ovat oikeusvaltion asianajotoiminnan ydinkysymyksiä ja niiden ratkaiseminen vaatii komitean pohdintoja perusteellisemman selvittelyn ja valmistelun.

On varsin todennäköistä, että komitean ehdottamien oikeudenkäyntiavustajien ja -asiamiesten toimintaa koskevien uudistusten toteutuminen on vielä monen selvittelyn takana. Missään tapauksessa muutoksia ei ole odotettavissa ainakaan lähitulevaisuudessa.

Viime vuosikymmenien aikana toteutetut oikeudenkäyntimenettelyä koskevat uudistukset ovat muuttaneet oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työnkuvaa vaativammaksi. Asianosaisten ja syyttäjien rooli oikeudenkäynnissä on oleellisesti korostunut, kun heille on tullut enemmän vastuuta oikeudenkäyntiaineiston ja lausumien esittämisestä tuomioistuimelle.

Ensimmäisenä muutokset toteutuivat korkeimman oikeuden kohdalla, kun ylin oikeusaste muuttui yleisestä muutoksenhakutuomioistuimesta lainkäyttöä ohjaavaksi prejudikaattituomioistuimeksi. Valituslupajärjestelmän toteuduttua vuoden 1980 lainmuutoksella korkein oikeus ei ole ollut enää kaikissa asioissa säännönmukainen kolmas oikeusaste. Valituksen saaminen korkeimman oikeuden käsiteltäväksi hovioikeuden toisena oikeusasteena ratkaisemassa asiassa edellyttää nyt, että valittajalle myönnetään valituslupa. Se voidaan pääsääntöisesti myöntää vain, jos asian käsittelemisellä korkeimmassa on yleisempää merkitystä lainkäytön yhtenäisyyden tai lain oikean soveltamisen kannalta muissa samankaltaisissa tapauksissa. Valituslupaa pyydetessä valittajan on mainittava, millä laissa mainitulla perusteella lupaa pyydetään sekä syyt, joiden nojalla hakija katsoo, että valituslupan myöntämiseen on edellä mainittu peruste.

Valituslupajärjestelmä on ollut voimassa neljännesvuosisadan ajan, mutta vieläkin kaikki lakimiehet eivät näytä sisäistäneen sitä, mistä asiassa on kysymys. Valituslupahakemusten taso, vaikka myönteistä kehitystä on paljolti tapahtunut, on vieläkin kirjavaa ja osin jopa heikkoa. Vielä 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa oli varsin yleistä, että valituslupaa pyydettiin kaavamaisesti mainitsemalla kaikki kolme oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:ssä mainittua perustetta ilman, että mitenkään olisi tuotu esiin, miten perusteet tai edes yksikin niistä liittyisi hakemuksen kohteena olevaan asiaan. Muutoksenhakukirjelmässä on keskitytty muutoksenhakua koskeviin vaatimuksiin sekä niiden perusteleamiseen, eikä muutoksenhaun tutkimisen edellytyksenä olevaan valituslupapyyntöön ja sen perusteleamiseen ole panostettu juuri lainkaan.

Valituslupahakemusten merkitystä ja osuutta korkeimmassa oikeudessa tapahtuvassa oikeudenkäyntimenettelyssä kuvanee omalla tavallaan se, että vielä viimeisten kymmenen vuoden aikana yli 90 prosenttia valituslupahakemuksista päättyy ”ei lupaa” -ratkaisuun. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asianmukaisesti laadittuja ja aiheellisia olisi vain valituslupan myöntämiseen johtava alle 10 prosentin osuus hakemuksista. Valituslupan epäämisen taustalla on muitakin syitä kuin heikkotasoinen hakemus. Hakemuksen kohteena oleva asia ei syystä tai

toisesta ole sopiva korkeimman oikeuden ennakkotapaukseksi. Asiassa voi olla hyvinkin mielenkiintoisia ja ennakkotapauksen arvoisia kysymyksiä, mutta oikeudellista ongelmaa ei päästä prosessiasetelman vuoksi tutkimaan aina tarpeellisilta osilta, jos vain toinen osapuoli on hakenut valituslupaa. Monesti oikeuskysymyksen ratkaiseminen on riitaisen ja sekavan näytön takana, eivätkä asian tosiseikat ole selvät. Myöskään kumotun tai kumoutuvan lainsäädännön soveltamista ei yleensä ole tarpeen ohjata ennakkopäätöksin.

Valituslupahakemuksen laatiminen vaatii huomattavasti enemmän kuin säännönmukainen valitus. Ei riitä, että valituslupahakemuksen laatija on perehtynyt kysymyksessä olevaan asiaan ja tuntee sen pohjiaan myöten. Laatijan on pystyttävä harkitsemaan, millä laissa mainitulla perusteella valituslupaa ryhdytään pyytämään ja kyettävä esittämään, mitkä ovat ne syyt, joiden perusteella valitusluvan myöntämiseen siinä asiassa on olemassa mainittu peruste. Valituslupahakemusta perusteltaessa on selkeästi esitettävä paitsi asiaan liittyvä oikeudellinen ongelma ja myös joko ongelmaan liittyvä epäyhtenäinen oikeuskäytäntö tai perustelut sille, että ongelman ratkaiseminen yleisellä tasolla on tarpeen lain oikean soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa. Valituslupahakemuksen kohteena olevan asian ratkaisemisella korkeimmassa oikeudessa tulee olla lainkäytön ja -soveltamisen kannalta yleisempää merkitystä. Pelkästään se, että alemmat oikeusasteet ovat hakijan mielestä ratkaisseet asian väärin, ei ole riittävä peruste valitusluvan myöntämiselle muutoin kuin harvoin kyseeseen tulevilla painava syy- tai purkuperusteilla. Valituslupahakemuksen tekemiseen on suhtauduttava vakavasti ja siihen on paneuduttava huolella. Se vaatii paitsi oikeudenkäyntimenettelyä koskevien sääntöjen hyvää tuntemusta myös käsiteltävään riita- tai rikosasiaan liittyvän aineellisen oikeuden sekä oikeuskäytännön tuntemusta. Myös tarvittaessa on osattava ottaa huomioon EU-oikeuden ja Suomea muutoin velvoittavien kansainvälisten sopimusten mukanaan tuomat näkökohdat.

Siitä, että asianmukaisen valituslupahakemuksen laatimiseen ei aina paneuduta riittävällä vakavuudella, aiheutuu asianosaisille jos ei oikeudenmenetyksiä niin ainakin kustannuksia kevyesti laadituista hakemuksista, joilla ei ole mahdollisuuksia menestyä. Joskus valituslupahakemuksesta voidaan aistia, että sen laatijakin on ollut selvillä hakemuksen perusteettomuudesta ja olemattomista menestymisen mahdollisuuksista. Ei-vakavasti tai puuttuvalla ammattitaidolla laaditut hakemukset eivät voi kuulua korkeimpaan oikeuteen, jonka tehtävänä on ohjata valtakunnassa lain oikeaa soveltamista ja oikeuskäytännön yhdenmukaisuutta. Kun korkein oikeus on sidottu sille tehdyissä kirjelmässä esitettyihin vaatimuksiin ja perusteluihin, se täyttää tehtävänsä prejudikaattituomioistuimena parhaiten silloin, kun sen ratkaistavaksi saatettavat jutut on hoidettu kelvollisesti ja riittävällä vakavuudella.

Valituslupahakemusten tason nostamiseksi keskusteluissa on esitetty erilaisia muutosehdotuksia. Yhtenä vaihtoehtona on tuotu esiin ajatus, että muutoksenhaku korkeimpaan oikeuteen vaiheistettaisiin. Valituslupaa haettaisiin erikseen ja varsinainen muutoksenhaku tulisi tehtäväksi vain, jos valituslupa on myönnetty. Näin valituslupahakemuksen merkitys konkretisoituisi ja hakemuksen laatimiseen jouduttaisiin suhtautumaan riittävällä vakavuudella. Ehdotus tällaisesta kaksivaiheisesta muutoksenhausta ei kuitenkaan ole saanut kannatusta. Toisena vaihtoehtona on esitetty, että valituslupa-asioita korkeimmassa oikeudessa voisi hoitaa vain

siihen kvalifioitu lakimies, joka on saanut asianajoluvan korkeimpaan oikeuteen. Ajatus ei ole uusi; tämänsuuntaisen ehdotuksen esitti oikeuskansleri Kai Korte jo 1980-luvulla.

Se, että korkeimmassa oikeudessa asioita saisivat hoitaa vain erityisen asianajoluvan saaneet lakimiehet, ei vaikuttaisi pelkästään valituslupahakemusten tason kohoamiseen vaan se palvelisi laajemminkin koko oikeudenkäyntiprosessia ylimmässä oikeusasteessa. Kun asioita hoitaisivat oikeudenkäyntimenettelyyn korkeimmassa oikeudessa perehtyneet ja sen hallitsevat lakimiehet, heidän osallistumistaan asian käsittelyyn voitaisiin hyödyntää paremmin. Esimerkiksi oikeuskysymysten selvittely voisi enenevässä määrin tapahtua suullisissa käsittelyissä, joissa asiamiehet perustelisivat näkemyksiään ja kantojaan. Ajan kuluessa ja kokemusten karttuessa oikeudenkäyntimenettelyä korkeimmassa oikeudessa voitaisiin myös kehittää edelleen kohti norjalaista järjestelmää, jossa kokeneet asianajajat saisivat enemmän vastuuta asian esittelemisestä korkeimmalle oikeudelle.

Asianajolupaa korkeimmassa oikeudessa edellyttävä kvalifioinnin ei välttämättä tarvitse merkitä osittaista asianajajakakkoa tai -monopolia. Tällä hetkellä oikeudenkäyntiasioita hoitaa asianajajien ohella myös lakimiehiä, jotka ovat kaikin tavoin kykeneviä edelleen hoitamaan asioita korkeimmassa oikeudessa. Esimerkiksi eri intressijärjestöjen palveluksessa olevat lakimiehet hoitavat ammattitaidolla jäsentensä oikeusasioita kuten työsuhde-, huoneenvuokra- ja kuluttajariitoja. He voisivat edelleenkin asianajoluvalla hoitaa edustamansa järjestön toimialan puitteissa jäsenistön asioita korkeimmassa oikeudessa. Toisaalta myöskään asianajoluvan ei tule automaattisesti liittyä asianajajaliiton jäsenyyteen.

Asianajolupaa koskevaan kvalifiointijärjestelmään voitaisiin hakea mallia Norjasta ja Tanskasta. Vaikka kummassakin maassa on tuomioistuinasioissa asianajajamonopoli, asianajajan kelpoisuudelle toimia korkeimmassa oikeudessa on asetettu lisävaatimuksia. Norjassa asianajajan on saadaksen kelpoisuuden toimia korkeimmassa oikeudessa suoritettava koe ajamalla korkeimman oikeuden suullisessa käsittelyssä kaksi asiaa, joista toinen riita-asiassa valittajan asiamiehenä. Kelpoisuudesta (mödesrätt for høyesterett) päättävät korkeimman oikeuden tuomarit, jotka ovat osallistuneet koetuttujen ratkaisemiseen. Tanskassa asianajajan kelpoisuus toimia ylioikeudessa edellyttää erityisen asianajokokeen suorittamista, ja kelpoisuus korkeimmassa oikeudessa edellyttää lisäksi asianajajayhdistyksen todistusta siitä, että asianajaja on viiden vuoden ajan toiminut asianajajana hovioikeudessa ja on harjaantunut asianajaja.

Korkeimmassa oikeudessa asiamieheltä vaadittava erityis pätevyys aiheuttaa asianosaiselle lisäkustannuksia, jos hän joutuu vaihtamaan asiamiestä valituslupa-asian hoitamiseksi korkeimmassa oikeudessa. Asianosaisen kannalta tätä on pidetty kohtuuttomana. Kustannuskysymyksen osalta kuitenkin on muistettava, että valituslupa-asiassa ei ole kyse perusoikeuteen kuuluvasta säännönmukaisesta oikeudesta muutoksenhakuun. Asian tutkittavaksi ottaminen korkeimmassa oikeudessa valitusluvan myöntämisen jälkeen on verrattavissa ylimääräiseen muutoksenhakuun. Edellytykset asian tutkimiselle valituslupamenettelyssä painottuvat enemmän yleiselle tasolle kuin muutoksenhakijaan liittyvään yksilötasoon. Korkeimman oikeuden päätehtävänä on ylimpänä oikeusasteena valvoa lainkäytön yhdenmukaisuutta ja ohjata lainkäyttöä. Siitä, että asianosaisen asiamiehenä korkeimmassa oikeudessa toimii riittävän ammat-

titaitoinen asiamies, koituu hyötyä paitsi asianosaiselle myös korkeimmalle oikeudelle. Kun valituslupa-asiassa annettavan ennakkoratkaisun on tarkoitettu hyödyttävän oikeudenhoitoa yleisesti, valtio voisi osallistua asian hoidosta korkeimmassa oikeudessa asianosaiselle aiheutuviin kustannuksiin. Näin ainakin silloin, kun valituslupa on myönnetty ja korkein oikeus antaa asiassa julkaistavan ratkaisun. Ottaen huomioon vuosittain julkaistavien ratkaisujen suhteellisen vähäinen määrä kustannukset eivät oikeudenhoidon kokonaiskustannuksissa olisi merkittävät.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean monia oleellisia kysymyksiä avoimeksi jättävä ehdotus oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan säätämisestä luvanvaraiseksi ei ole riittävä syy hylätä ajatus erillisestä korkeinta oikeutta koskevasta asianajoluvasta. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan luvanvaraisuus ei takaa sitä, että luvan saanut lakimies olisi ammatillisesti kypsä hoitamaan asianajotehtäviä korkeimmassa oikeudessa. Tähän viittaa myös käytäntö useissa asianajopakon ja -monopolin maissa, joissa on lisäksi rajoitettu asianajajien yleistä kelpoisuutta hoitaa oikeusasioita ylimmässä oikeusasteessa. Asianajotehtävien hoitamisen salliminen korkeimmassa oikeudessa vain siihen luvan saaneille kvalifioituille lakimiehille kehittäisi asianajoa korkeimmassa oikeudessa ja saattaisi oikeudenkäyntimenettelyn korkeimmassa oikeudessa siihen, mitä ajateltiin, kun vuonna 1980 siirryttiin valituslupajärjestelmään.